

FN, FeFo og Finnmarksloven

Av Jan Olli, direktør i FeFo

FeFo kritiseres i en FN-rapport for å ha en dobbeltrolle som naturressursforvalter og kommersiell aktør. De ulike rollene FeFo har er gitt av Stortinget gjennom Finnmarksloven, og noe FeFo er svært bevisst på. Samtidig hopper spesialrapportøren over det faktum at FeFo faktisk er en del av det samiske folks rett til selvbestemmelse.

19. september ble rapporten til Victoria Tauli-Corpuz, FNs spesialrapportør for urfolk, oppslag i NRK Sápmi. I «Report of the Special Rapporteur on the rights on indigenous people on the human rights situation of the Sami people in the Sápmi region of Norway, Sweden and Finland», datert 9. august, kommer hun med flere kommentarer rundt FeFo, Finnmarksloven og utøvelsen av denne. Flere av punktene omhandler FeFo, og er basert på informasjon gitt av Sametinget og representanter fra samiske lokalsamfunn og organisasjoner. FeFo ble aldri kontaktet for informasjon. FeFo var heller ikke kjent med innholdet før nyheten ble slått opp i NRK Sápmi.

Adressaten for rapporten skal være de nordiske lands stater, ikke FeFo, men når FeFo omtales i rapporten finner vi det likevel nødvendig å balansere bildet, samt korrigere spesialrapportørens beskrivelse av FeFos virksomhet.

Spesialrapportøren slår fast at Finnmarksloven *potensielt kan* gi beskyttelse av samiske land- og ressursrettigheter (vår utheving). Hun anerkjenner med andre ord ikke at Finnmarksloven faktisk gir en beskyttelse av disse rettighetene. Finnmarksloven ble i sluttbehandlingen justert nettopp for å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser overfor det samiske folk. Loven ble vedtatt i 2005 etter mange års utredninger av samiske rettigheter i Finnmark, og kom som et resultat av at Stortinget anerkjente det samiske folks rettigheter til land og vann i Finnmark. Samtidig anerkjennes også rettighetene til den øvrige befolkningen i Finnmark. Derfor slår loven fast at alle som bor i Finnmark skal ha like rettigheter. Loven slår også fast at vi har et særlig ansvar for å ivareta samisk kultur og næring. Dette ligger til grunn for absolutt alt vi gjør. Rettighetene som ble anerkjent med vedtaket av Finnmarksloven er institusjonalisert gjennom FeFo. FeFo er med andre ord ikke et statlig organ, som FNs spesialrapportør synes å mene, men en del av det samiske folks rett til selvbestemmelse.

Videre hevder hun - helt riktig - at FeFo forblir eier dersom Finnmarkskommisjonen ikke finner lokale eierrettigheter i bestemte områder. Rapportøren mener det er en vanlig kritikk at en slik modell ikke sikrer lokalbefolkningen reell rett til å forvalte deres ressurser i deres tradisjonelle områder. Den norske regjeringen har kommentert dette i et tillegg datert 16. september (tillegget er i skrivende stund ikke omtalt i mediene). Her viser Regjeringen til at Finnmarkskommisjonen har identifisert bruksrettigheter til reindriften og kollektive rettigheter til lokalbefolkningen. Selv om disse rettighetene ikke strekker seg utover det bosatte i Finnmark har i medhold av Finnmarksloven, så er de bedre sikret enn rettigheter som kun har hjemmel i lov. FeFo har ikke på noe tidspunkt motsatt seg disse rettighetene. Det er også verdt å merke seg at FeFo-styret ved behandlingen av Finnmarkskommisjonens rapporter er enig i at lokalbefolkningen ved ressursknapphet ikke kan

fortrenges av andre brukere. Denne delen av ressursforvaltningen må selvsagt skje i dialog med de lokale brukerne.

FeFo er i henhold til Finnmarksloven pålagt å ta stilling til Finnmarkskommisjonens konklusjoner. FeFos overordnede holdning er at krav om rettigheter skal anerkjennes uten videre dersom det foreligger tilstrekkelig dokumentasjon for kravet. Dersom det er usikkerhet om dokumentasjonen er tilstrekkelig eller om kommisjonens juridiske vurderinger er riktige, er det rimelig at vi lar en uhildet tredjepart – rettsapparatet - avgjøre. Dette er lovens ordning, og den vanlige måten å løse rettstvister på. FeFo har et ansvar også for dagens og morgendagens innbyggere i Finnmark, og vi gjør følgelig ikke jobben vår dersom vi ikke foretar en grundig vurdering av kommisjonens konklusjoner.

Regjeringen viser også til at utredningen om bruks- og eierrettigheter skal skje på grunnlag av «gjeldende nasjonal rett» framfor «norsk lov» for å understreke at samisk sedvane og samisk rettsoppfatning skal legges til grunn. For FeFo er det en selvfølge at samisk sedvane og rettsoppfatning legges til grunn.

Spesialrapportøren konkluderer videre med at Finnmarkskommisjonen til dags dato og nesten uten unntak, ikke har anerkjent noen samiske individuelle eller kollektive eier- eller bruksrettigheter utover det bosatte allerede har i Finnmark. Hun slår videre fast at statens aktive og omfattende eierskap, har utelukket eierrettigheter og bruksrettigheter til lokalbefolkningen. FeFo kan ikke holdes ansvarlig for kommisjonens konklusjoner, men vår ærbødige påstand er at den anerkjennelsen av kollektive bruksretter sammen med befolkningens felles eierskap til ressursene gjennom FeFo har brakt finnmarkingene et langt steg fremover hva angår retten til å styre over egne ressurser. Hvorvidt kommisjonens konklusjoner er riktige eller gale knyttet til de forhold spesialrapportøren skal undersøke må besvares av den norske stat.

Spesialrapportøren hevder videre at statens disposisjoner ikke kan betraktes som rettsstiftende med tanke på eierskap. I Stjernøy-dommen slår Høyesterett fast at statens disposisjoner nettopp må ha betydning når det skal vurderes om andre har rettigheter. For FeFos del ville det vært oppsiktsvekkende om FeFo skulle konkludere med noe annet enn det Finnmarkskommisjonen, Utmarksdomstolen og Høyesterett har kommet fram til når det gjelder dette spørsmålet. FeFo må ta utgangspunkt i gjeldende rett i vurderingen av rettigheter på FeFo-grunn. FeFo har ikke mandat til å agere politisk i denne sammenhengen. Det kan for øvrig stilles spørsmål ved hvordan spesialrapportøren uten videre kan konkludere slik den gjør vedrørende de rettslige konsekvensene av statens eier- og styringsrett.

Spesialrapportøren uttrykker bekymring for den dobbeltrollen FeFo har som forvalter og kommersiell aktør. Ifølge informasjon som spesialrapportøren har mottatt, behandler FeFo nå søknader om inngrep som kan ha langvarig, negativ effekt på samiske samfunns mulighet til fortsatt tradisjonell næringsutøvelse. Det sies ikke noe om hvilke saker dette er. Realiteten er at FeFo i dag ikke har slike saker til behandling. For øvrig er FeFo selvfinansierende, og er gjennom finnmarksloven pålagt å ha en sunn og forutsigbar økonomi. Det kan bare sikres gjennom grunneierinntekter som FeFo kan kreve inn. Dette må selvsagt balanseres mot FeFos forpliktelse til å ivareta interessene til rettighetshavere, lokalbefolkning, samisk samfunn og kultur og samfunnet for øvrig. Ulike roller for FeFo gjelder altså ikke bare i tilfeller der FeFo er eier eller medeier i selskap. FeFos ulike roller må FeFo håndtere på best mulig måte innenfor lovens rammer.

FeFo er i dag medeier i kun ett kommersielt selskap; Finnmark Kraft AS. Bakgrunnen for at FeFo gikk inn på eiersiden i dette selskapet var å sikre at lokale vindkraftressurser utnyttet av lokale aktører, og på denne måten å legge til rette for en utvikling som skaper attraktive og levedyktige arbeidsplasser. Motivet var med andre ord at verdiskapningen skulle komme lokalsamfunnet til gode, ikke FeFos

kommersielle interesser. Det betyr selvfølgelig ikke at FeFo ikke stiller krav til lønnsomhet og sikkerhet for investeringen.

Vi vil understreke at FeFo har et svært bevisst forhold til de ulike rollene FeFo er gitt gjennom loven. Det foreligger heller ingen saker der FeFos egne interesser har vært styrende for vurderingen av saker som gjelder tiltak som har betydning for samiske eller andre interesser.

Det vil alltid være ulike syn på hva som samlet sett er det beste for det samiske samfunn. Men at FeFo ikke alltid er enig med enkelte samiske grupper, betyr ikke at man er i strid med samiske hensyn.